

Cédulák XXXV.

– Trianon máig égő seb a magyarok szívében... Szörnyű, de a határokon belül jóval kevésbé, mint a határokon túliak lelkében... Mint egy ismert román szakértő a minap elmondta, a Trianon által létesült országban megszokott a politikai vita, akár a hangos konfliktus (hasonlóan hozzánk), de akkor beveti valaki az aduászt: bezzeg a magyarok milyen aljasok – ez békét teremt... Nálunk nincs ilyen mindenki által elfogadott, közös gyalázkodás – szerencsére... A most lemondott szlovák külügyminiszter azon elmékedett hetekig, mi lesz, ha a magyarok lerohanják a Felvidéket, ellenállnak-e, vagy senkit nem érdekel, mivel *ott úgyis magyarul beszélnek*, és ez csak a felszín, ami látszik, a mély, mint rendesen, hallgat... Trianon elmúlt 100 éves, de alig változott valami... Elmaradt az őszinte, elmélyült párbeszéd a népek között, és aligha látszik mozdulás ebben az irányban... Hiába irodalom, művészet, a falak mozdulatlan merednek – nincsenek átjárók... Az sem igazán jó, ha kivándorolnak a fiatalok, mert *otthon* fogy a magyar, tűrni a gyaláztatást, megaláztatást nap mint nap... Ki ad helyes választ? Egymás tiszteletét őrzőt? Ki segít e szomszéd népeknek kezet nyújtani, megfogni azt a századnyi időt késlekedő békejobbót – ha egyszer lenne ilyen...

– idétlen tréfának véltem, elvégre milyen kérdés az Párizsban egy ott ösztöndíjjal tanuló magyar egyetemistához: nálatok van meleg víz? De ez nem tréfa volt, tényleg érdeklődött francia diáktársa. A Sorbonon. És ez abban a városban történt, ha még nem mondtam volna, a '90-es években, ahol egy szintén ott tanuló magyar diáklányra rászóltak érkezése estéjén: hétvégén van fürdés! Akkor pedig szépen bevagonírozta magát, először apu a kádba, majd abban a vízben anyu, a gyerekek és végül a magyar lány. Nem poénkodok, természetesen neve is van a tanárnőnek... A szegedi történészt döbbenet hallgatták ottani kollégái, amikor arról beszélt

nekik, hogy a francia hadsereg néhány egysége a Balkánon és Szegeden állomásozott az első világháború végén. Egyébként azért, mert attól féltek, szerb és román véenceik fegyverrel döntenék el, kié legyen ez a mi városunk... A francia történelem szakos egyetemisták egy csoportja, amely hallgatta szegedi barátomat, jóval tájékozottabb volt Franciaország egykori afrikai és távol-keleti gyarmatainak lakóiról, kultúrájáról, mint erről a mi kis világunkról... Kelet-Európa? És Juhász Gyulák, a szegedi költők 100 évvel ezelőtt irodalmi folyóiratot indítottak Szegeden, ékes francia nyelven a francia színekben itt szolgáló afrikai katonáknak. Tanulság? Hál' istennek, nem tudok ilyet mondani. Ma ez is Nyugat – Európa. A globalizáció (lásd Marx: Világ proletárjai egyesüljeteek!), szóval eme nemes eszme, mely ma hódít a fejlett Nyugaton, megkövetelné a tájékozottságot, már csak hogy tudják – mit akarnak eladni nekünk... Világképüktől, Európa-képüktől kíméljenek!

– nagy hirtelen tán egy tucat idős embert tudnék felsorolni, aki egyedül él. Egyedül maradt öregkorára. Nem így akarta, nem tervezte, így alakult. Van olyan is, aki nem élhet együtt a párjával félszáz év után, mert egészségi okok miatt képtelen ellátni magát, és a férje is őt. Természetesen a halál a leggyakoribb magányra kényszerítő a pároknál. Fura állapot egyedül élni. Rozika azt mondja, nem kíván magának jó étvágyat az ebédhez – de már eszébe jutott. Sándor atyát olykor fölhívja egy idős asszony, csak hogy *emberi szót* halljon. Egyik barátomat, aki egykor sebésként dolgozott, hajdani beteget keresik, képesek egy órát is beszélni neki telefonon. Most, hogy nem lehet találkozni, könyvtárba járni, hetekig készülni az összejövetelre, az unokákat is csak az ablakból nézhetik, a gyerekek nem jöhetnek vasárnap ebédre – nyomasztó a magány. Tudom, régen nagycsaládban éltek az emberek, sokan egy szobában, mondod, egymás hegyén-hátán, mindenki hallott mindent, szóval szörnyű.

Talán attól szenvedtek, ami most hiányzik – a családi közösség... Este kettőre zárod az ajtót, a hevederzárát is ráfordítod, de úgy is magad vagy. Nézed a tévét, csak hogy teljen az idő. Jelzem, a te idődet fogyasztod, neked marad kevesebb. Régen, fiatalon nem szeretted egyedül. Mára megszoktad, valami más érzésed van, ha vendéged jön. Mert a magány a megszokott! És a virágcserepet, ha odatetted, az ott is marad, nem teszi arrébb senki. Nem készültél rá, nem számoltál vele, csak úgy megtalált ez a helyzet, mint ami még következik, vagy most a járvány. Jut eszembe, az erkélyen kinyílt néhány sárga jácint! Nem is tudtam, hogy átvészelték a telet. Aprócskák, de örülök nekik.

– „Igazat mondjatok egymásnak, hűséggel és békével szolgáltatassatok igazságot kapuitokban. És egyiketek se gondoljon szívében rosszat felebarátja ellen, se ne szeressétek a hamis esküt, mert mindez olyan dolog, amit gyűlölök” – mondja az Úr Zakariás könyvében. A Holt-tengerhez közeli Kumrán-hegység barlangjaiban talált, mintegy kétezer éves papirusztekercsek egyikén olvasható az iménti szöveg, mely csontvázak halmaza alól került elő. Mindez talán jelképes is, hiszen korunk a háborúk kora, ahol nehéz meglátni a remény fényességét, és Isten segítsége nélkül nem is lehet, mondja a teológus, Benyik György plébános. Urunk szavai parancsként szólnak – légy ilyen, ezt várom tőled. Nehezen mondom ki, de már az első ember is megszegte parancsát tudatlanságból, vagy nem vette komolyan, netán Éva annyira hiszékeny volt, hogy a kígyó rászédhetette... Ádám pedig nem hagyta magára őt a bűnben, és harapott ő is a tiltott gyümölcsből... Így történt? Isten tesztelte teremtményeit, próbára tette az első emberpárt? Ne ismerte volna Ő a teremtményeit? Fölkészítette őket az életre, ahol mindenki előnyt akar szerezni a másik gyöngességéből? Mégis azt mondja nekünk – legyünk őszinték, igazságosak, tiszta lelkűek? Miképpen lehetett az édenkertben egy kígyó, aki visszaélt Éva hiszékenységével? Gondolnánk, ott még mindenki jó, hisz együtt fekszik párdúc a gödölyével... Benyik professzor szerint a mai eszelősen gyilkos világban a hullahegyek mögött a hívő ember megláthatja az örökkévalót... és akkor nem vész el ittélünk értelme. Adja az ég!

– köszönés. Ez manapság jobbra nehéz ügy. Talán a sok magányos ember miatt, vagy más okozza, de valahogy nem divat. Kis tüneményes csajocskák laktak egy darabig szemközt, egyik elsős, másik a húga, nyilván házi feladat lehetett, hosszan elnyújtott *viszontlátásra* kiáltással távoztak, maréknyi csomagolt cukorkákkal... Lehetett köztünk a távolság szűk háromnegyed évszázad. Szomszédjuk, úgy 9 éves leányka, kedvesen szép *napot kívánok* felütéssel távozott, ő is elhúzva a szavakat, meg némi cukorkával köszönt el. Bezzeg ma egy szép lány visszanezített az öregemberre, és *jó napot kívánt!* Első felindulásban *kezét csókolom* lett a válasz, amit elnéző, de bájos mosollyal fogadott, jóllehet a múltkor egy szintúgy vonzó kortársa elsőre *csókolommal* viszonzott... Öregember ne akarjon kilépni a szerepből. Te már ne köszönj kézcsókkal, neked is csókolomot mondanak, ha akarnak... Egymásnak, ahogy látom, inkább csak morognak valamit, a *helló* egy változatát, ami éppen a nyelvükre jön. Sokan meg nem szólnak semmit, de jól elvannak így is. Egykori kolléganőm is megtartotta magának a köszönést, de attól még jól elvöltünk. Egyébként meg olyan régimódi dolog is köszönni. Látod, hogy itt van, nem? Gyerekkoromban még azt mondták, *fél, hogy kihűl a szája*... Manapság csak *rosszkedve van* – nem köszön. Mint olvasom, Amerikában minap egy tömeggyilkos ezzel a rosszkedvvel indokolta golyóit... Lehet persze mélyebb oka is a hallgatásnak – ki tudja? Ha tanácsolhatom, ne vedd észre, még megbántod! Ne adj' isten, rossz napja lesz...

– hajdanában-danában az ókori Babilonban agyagtáblákra írtak, azután kiégették őket. Ne görcsölj, ha netán nem tudod, ez merre volt, s mikor, inkább csak olvasd el ezt a történetet, onnan való, úgy négy vagy ki tudja, hány ezer meg ezer évvel ezelőtt...

„A szúnyog – zim-züm – ideszállt meg oda-szállt, / s egyszer csak épp alatta cammogott el / az elefánt. / Szúnyogunk, gondolt egy nagyot, / hurkot röpült az óriásra, / s temérdek hátán megkapaszkodott. / Szótlatlanul cammogott az elefánt. / A szúnyog sanda képet vágott, / mérlegelte a némaságot, / végre megszólalt, nem bírta tovább: / »Bocsánat, ha tán megterheltelek! / De ha nincs nagyon ellenedre, / édes bátyám, / az itatóg el-

mennék veled! / Onnantól, már nem terhellek tovább!« / »Kisöcsim! – így felelt az elefánt – / szűnyog legyek, ha megértem, mi bánt! / Hiszen én azt sem vettem észre, / hogy rajtam ülsz – / és azt sem fogom észrevenni, / ha elrepülsz!«”

Agyagtáblák üzenete. Olvashatod, mintha gyermeknek mesélnél, zümmöghetnek is, egyre megy... De ha rákérdez: nem vette észre? Nicsak, a zümmögő hitte, komoly, fontos úr, súlya van szavának is, nemcsak ülepének! Igen, ha másik szűnyogra száll! De egy elefántra? Észre sem vesznek – kisöcsi... S mindezt mikor írták? Lám, azóta – mennyit változott az ember... vagy mégsem?

– Mihail Bulgakov kegyetlennek nevezi Poncius Pilátus lovagot, Júdea ötödik helytartóját, aki keresztre feszítettette Jézust. *János evangéliuma* szerint Pilátus valójában megijedt Jézustól, mert nem találta bűnösnek. Inkább afféle holdkóros álmodozónak, aki mennyei királyságot képzel, Isten fiának tartja magát, és mindenki *jó embert* lát, még Marcusban, a Patkányölőben is, aki pedig éppen csak meglegyintette őt, Pilátus parancsára, mégis ömlik egész testéből a vére... Egy ilyen személy nem lehet veszélyes Jeruzsálem vallási rendjére, annyira semmiképpen, hogy halállal bűnhődjön – véli a római helytartó. Kéri Kajafás főpapot, bocsássanak meg Jézusnak, hiszen ez egyébként is hagyományuk vallási ünnepeiken. A főpap ellenvetése azonban megrémíti Pilátust, mert Kajafás azt mondja, Jézus égi királyságról beszél, márpedig ez szemben állna a római császárral! Ha a helytartó szabadon engedi, megvádolják Rómában. Pilátus csapdába kerül, ha szívére hallgat, kettőtöri karrierjét – különben meg gyilkosság részese lesz! Jézus különben rendkívüli személy, nyomorúságos külleme ellenére, amikor találkozik Pilátussal, olvas a helytartó érzéseiben. Párbeszédük nem a nagy hatalmú főúr és egy neki kiszolgáltatott rab közötti, mert Jézus fölötte áll a földi hatalomnak. Mondja is neki, *ha a Fennvaló nem adott volna kezedre, semmi hatalmad nem lenne felettem...* A folytatásban Jeruzsálem népe a rablógyilkos Barabás nevét kiáltja, így ő szabadul. Minden úgy történik, amint Jézus előtte megmondta tanítványainak. Ettől kezdve Pilátus neve, mint tehetetlené, Jézus kereszthalálához kötődik, csakúgy, mint az áruló Júdásé. További sorsuk érdektelen közönybe hull... Jézus föltámadott!

– délelőtt a Kossuth rádióban a szerkesztő elmesélte minapi élményét, egy beszélgetésben valaki azt mondta, minek olyan nyekergésekkel terhelni a középiskolás gyerek agyát, mint:

*„A semmi ágán ül szívem
kis teste hangtalan vacog,
köréje gyűlnek szeliden
s nézik, nézik a csillagok.”*

Ilyen versektől a gyerek maradék önbizalma is oda, nem is érti, minek ilyen tanítani. Inkább valami ütős szöveggel ismertessék meg, amitől bátran nekimegy a világnak! Nem kell döntenem, különben is bizonytalan lennék – egy boldog életbe indulónak tényleg minek ilyen? De ha valami gyöngye kis madár, még tényleg árthat neki... Az ember sérülékeny, ifjú korában csakúgy, mint később... Mostanság láthatjuk elégszer. Különben meg a szívével érzi a szavak jelentését, és kerülhet olyan helyzetbe, emlékszem erre, amikor a jelentéktelenség érzése elhatalmasodik rajta... Ilyenkor talán segít, ha képes megnevezni, mit érez valójában. Világfájdalmat? Mert ezt sem mindig könnyű megnevezni... Azt sem tudja, mi baja, csak majd megszakad a szíve... És van ám olyan, hogy a lelked mélyére süllyed egy kép, néhány szó, azután egyszer, lehet sok év után – fölbukkan. Ki ismeri lelkünk áramlatait? Ha netán olyan helyzetbe kerül valaki, egyszerűen képes lehet megnevezni, mit érez. Mindez lehet, de az ellenkezője is. Különben is fogjuk rá a költőre, végül is ő írta. Egyébként meg nem egy győzedelmes vers, de ebben a mai világban talán még az is érzi, mit üzen, aki mindig győzni akar... Azt meg éppen csak jelzem, az, aki képes ilyen képet megsejteni, azután nekünk elmondani, hogy a semmi ágán... – nem köznapi halandó.

– két fiatal első találkozása a stúdióban, bemutatkozó beszélgetés. A fiú már többször szerepelt, a lány most először. A fiú nyitókérdése: milyen sorozatokat szoktál nézni? Amit a család néz, csatlakozok, így szoktam meg. Egyszerű felütés, értik egymást. Nekem ilyen kérdés eszembe sem jutna, tőlem hiába is kérdeznék. Itt az új nemzedékek egyike, nem olvas, csak azt, amit muszáj, különben teljesen normális életet él, tanul, gépezik, sportol is, de nem olvas. Filmeket néz, szüleinél, kivált korábbi elődeinél jóval nagyobb tételben – de nem olvas. Eszembe sincs

minősíteni azt, ami történik, csupán a tényt rögzítem – megváltozott a világ, az olvasó generációk kimenőben vannak. Nem kiveszőben szerencsére, de nem is feljövőben. Vélhetően átalakul, tovább csökken az *olvasó emberek* lélekszáma, növekszik megosztottságuk, előtérbe kerül a tematikus olvasás, szakosodnak, amihez a kiadóknak is igazodniuk kell. Jó vagy rossz irányba változunk? Majd elvállik. Az egyetemes tudás egyébként is leáldozóban, ma már nem lehet *mindent* tudni. Nagy kérdés, mi lesz azzal a tudással – az emberről, a lélekről, annak rajzolatáról –, amelyet a régi írók, költők megjelenítettek műveikben... Képeik, kifejező szavaik egyaránt értéket jelentenek, kincset, amely a magyar kultúra aranyfedezete. Már most nyomasztó Petőfi, Arany, Ady ismeretlensége, Csoóri és sorolhatnánk... Ki fog Szolzsenyicint olvasni? Hemingwayt? Faustot? Az ember tragédiáját? Már most sincsenek a közbeszédben! A tiniken múlik sorsuk? Fohászkodjunk, lesznek köztük kivételek is. Különből elveszünk, mint a többi nép – ki maradt volna még...

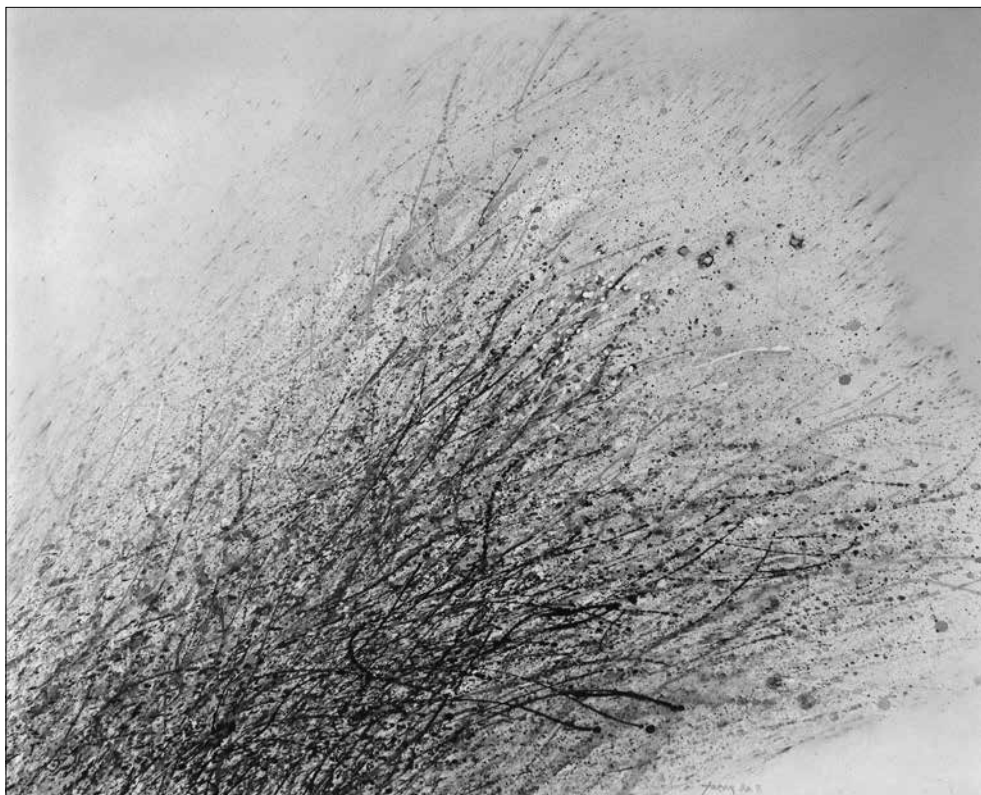
– Nagy Imréről, a forradalom miniszterelnökéről nézegetek egy „leleplező” írást. Vologya fedőnéven Sztálin uralkodása alatt jelentett barátairól, társairól a szolgálatnak, majd Rákosiékkal hazajött '45-ben, és ő lett a padláslesöprő beszolgáltatási miniszter, ahogy falun még a '60-as években is neveztek. Aztán amikor Rajkot, majd Kádárt is lefogták, őt nem vitték el, szovjet kapcsolatai miatt, csak mellőzték. Sztálin halála után a magyar vezetést raportra rendelték Moszkvába, és ő lett a miniszterelnök, Rákosi átmenetileg bebukott. Szűk két év múlva újra Rákosi jött vissza, majd a forradalom Nagy Imrét teszi meg miniszterelnöknek. Első, rögtönzött beszédében a Parlament előtti tömeget elvtársaknak szólítja, leordítják, kifütyülik. A népfelkelés (Pozsgay szava, potom 33 évvel később!), a kivégzettek százai a forradalom megtorlásául, köztük Nagy Imre, még '58-ban. Nézem ezt a vékony, fűzetnyi könyvet az egykori legendáról, akit akasztás után kátránypapírba tekertek koporsó helyett, s arccal a földnek, először a fogház udvarában földeltek el, később a 301-es parcellába, jeltelen sírba ott is. Ez az ember látszólag szabadon járó, valójában rab volt, parancsot teljesített egész életében, majd '56-ban egy végzetes hullám a

csúcsra sodorta, onnan a halálba. Sebes Gábor leírása szerint hiába is kért volna kegyelmet halálos ítéletével szemben. És sorsa elől sem menekülhetett, egyedül maradt. Szörnyűségei büntetését kapta a végzettől, vagy csak *így alakult*, de ki vagyok, hogy ítélek? Most itt olvasom történetét a fűtött szobában – mit tettem volna a helyében... szorító bilincsei között... Jutalmul fennmarad neve?

– Jézus Krisztus előtt csak Szókratész hirdette – az ember jó! Te vagy éppen én talán nem egészen, hiszen esendők vagyunk, de az ember – jó! Igaz, Szókratész, mint a facsemetét, nevelte az embert, mert különben tudatlan marad. A többség neveletlen marad élete végéig, de akkor is voltak a jók, akik Isten választottjai lehettek, s jónak születtek, miként ma is. Az értelem talán megvéd a világ csábításaitól, átlátod gonoszságait, nem teszel jóvátehetlent, s lehet, nem látsz túl a csillagokon – de szereted, segíted szenvedő testvéreid... Jézus tanítványai jobbra írástudatlan halászok – mégis őket választotta... Szókratész az értelem fényével világított volna, mert igen büszke volt, hogy a piacon, ahová gyakran járt, egy írástudatlan rabszolgát megtanított Püthagorasz híres geometriai tételére. Bravó, sajnos Athén bírósága kiitatta vele a méregpoharat, mondván: megrontja az ifjúságot. Igaz, gondolkodni tanította hallgatóit! Mindezt két és fél ezer évvel ezelőtt, mert már akkor sem volt ajánlott csak úgy töprenkedni... Állj be a sorba, különben szétszednek, megesznek, eltaposnak. De ha nem tudsz? Képtelen vagy igazodni? Mifelénk ilyenkor a szesz segített. A mostanság ünnepe, egykor legendás, zseniális zongoraművészt rendszerint felesége kísérte (vezette) a zongorához. Utána valami földöntúli élmény szakadt hallgatóira a zenéjétől. Tiltott határátlépési kísérlete miatt egy év börtönt húzott le, követ cipelt a kezével, majd néhány nappal azután, hogy kiszabadult, 1956. október 22-én koncertet adott Pesten, tomboló, mennybe vitt közönségnek... Mint mesélték, részegen, mert csak így volt képes elviselni azt a rettenetes feszültséget, amely szétfeszítette a lelkét. Jézus felmutatta a tízparancsolatot – így éljete! A filozófus gondolkodásra nevelt. Megváltozott az ember? Sokan bizonyosan mássá lettek. Te is?

– kallódó nemzedék. Tagjai itt vannak, itt vagyunk még, de gyökerek nélkül, hiszen minden akkor megtanult körülmény, társadalmi szokás, politikai rend, amelyben fölnőttünk – elillant. Akkor egy élhető világnak tűnt, ami nekünk adatott, hiszen a körülöttünk lévő, úgymond szocialista országokhoz képest a nálunk lévő rendszer jóval szabadabb volt. A könyvkiadás, film, zene, a hatóságok javuló viselkedése, a közélet légköre sokunk számára a '80-as évektől mind elviselhetőbb lett. Az egyházak, a hívők helyzete normálisabb. Milyen rendszerben éltünk? Valamelyik este egy tévébeszélgetés tárgya a *kommunizmus emléke* volt. Ők sem jutottak semmire. Politikai foglyok akkor már kevésbé akadtak, de akkorra ki-ki már a maga kárán megtanulhatta, fogd be a szád, és békén hagynak. E tárgyból kaptam néhány leckét én is... Aki a rendszerváltás előtti utolsó 1-2 évtizedben kiment a nagy SZU-ba, Moszkvába, láthatta, hol élünk idehaza... A gyulai kolbász mint valuta szerepelt odakint, a vetkőző nőt mutató golyóstoll dettó, egyaránt 17 Ft, 1 dollár és 1 rubel. Ebben nőttünk föl, pontosabban

jóval durvább világban, ahol Sztálin utolsó éveiben még jegyre adták a kenyeret, napi 25 dekás fejadagot – tanítás után várakozás a bolt előtt az úttestre is kinyúló sorban, de autó nem járt felénk, Újszegeden... Ehhez képest a Kádár-rendszer második fele maga volt a jólét. De akkor már ki lehetett utazni Bécsbe meg a világba, így ismerhettük korlátainkat. *Megáll az idő* – ez a film a születése, 1981 óta klasszikussá vált sokunknak, megtudtuk belőle, hol éltünk. A frissen szabadult politikai foglyokkal és a képmutató hivatalos közbeszédrel. Mára szerencsére ez a világ eltűnt. Akkori gyerekek, később felnőttek, mára dédik – úgy, ahogy, de – még itt. Fogatlanul, megfogyva erősen, de itt. Tanuljatok élni, hogy legyen mit mesélni... Ránk ez nem igaz. Nem kérdeznek tőlünk, van elég bajuk így is. Amik maradtak a szívujjainkon, lélekben – ifjúságunk emlékei. Szerelmek akkor, később, munkád gyönyörűsége, ha megadatott, család. Ezt lélekben magaddal hozhattad, s talán majd viheted is... A többi? Engedd el könnyedén!

Júliusi szél II.